

”Kaksi puuta ei ole puisto vaan puistikko” Miten Turku sai Siirtolaispuistikon ja -muistomerkin

Eräänä helmikuuisena iltana 2010 olin jäänyt ylitöihin. Illalla iski nälkä. ”Kantaravintolaksi” muodostunut lähigrilli pelasti tilanteen. Kuljin Eerikinkatua työpaikalle päin mussutellen pikaruokaani. Pysähdyin Koulukadun ja Eerikinkadun kulmaan viimeistelemään eväitäni. Katselin puolihuolimattomasti katuvierä. Silmiini pisti melkoinen lumikasa, joka oli tuupattu instituutin päätyyn. Harmittelin epäsiistiä näkymää. Samassa tuli mieleen, että voisihan tuohon sijoittaa vaikka pienen puiston ja siihen jonkinlaisen muistomerkin. Suomesta muuttaneita on muistettu mm. Hankoon sijoitetulla muistomerkillä. Sen sijaan kaikkia siirtolaisia, siis myös maahanmuuttajia, huomioivaa merkkiä ei Suomessa vielä ollut.

Mutta millainen muistomerkki? Ja mistä? Muistomerkin pitäisi olla yksinkertainen, halpa mutta kuitenkin tyylikäs. Alitajunta teki työtä pari viikkoa, sitten mieleen hiipi kysymys: ”Mistähän on lähtenyt eniten siirtolaisia Amerikkaan?”. Soitto ystävälleni, prof. emeritus Reino Kerolle antoi tiedon. Suhteellisesti eniten muuttajia suuren veden taakse oli lähtenyt Toholammilta, Pohjois-Pohjanmaalta. Lähtijöitä oli ollut kolmannes pitäjän asukkaista.

Soitto

”Kunnanjohtaja Kangasvieri”.

”Päivää, täällä Siirtolaisuusinstituutista johtaja Ismo Söderling. Tiedätte varmaan, että Toholammilta on lähtenyt eniten siirtolaisia Pohjois-Amerikkaan. Nyt olisi tarkoitus ensi vuoden ulkosuomalaisjuhlija varten saada aikaiseksi muistomerkki. Kysymykseni kuuluu: olisiko Toholammilla kilometripylvästä, jonka voisimme juhlallisesti vihkiä ensi kesänä...?”.

Kunnanjohtajat saavat erilaisia puheluja, ja tämä ei ollut varmaan hulluimmasta päästä. Kunnanjohtaja Jari Kangasvieri oli heti juonessa mukana.

”Kyllä tiedossa on Toholammin suuri muutto, sitä juhlietaan vuosittain kesäpäivillämme. Toki tolppa hoidetaan kunnan toimesta sinne Turkuun, ja meiltä tulee ihmiset sen lahjoittamaan...”.

Ei mennyt kuin pari päivää, kun kunnan rakennustarkastaja Jukka Nurmela lähetti kuvan kilometripylvästä. Kuinka ollakaan, kunnassa oli jäljellä enää yksi pylväs, sekin kylän entisen amerikkalaisen eli vanhan Mäkeläntien kupeesta. Tolppa oli ilmeisesti säilynyt siksi, että Mäkeläntie oli yksityistie ja Mäkelän talo oli aivan tolppaa vastapäätä. Pylväässä oli kilometrilukemat 39 ja 24. Pidempi matka on Kannukseen, lyhyempi Lestijärvelle.

Asia oli sovittu ja tolppa lähetettäisiin Turkuun sopivan tilaisuuden tullen Toholammin kunnan lahjana.

Nimistötoimikunta pohtii ja päättää

Turun viranomaisten kanssa käytiin keskustelua siitä, voidaanko instituutin pääty nimetä puistikoksi ja paikalle laittaa muistomerkki. Aluksi tuntui siltä, että asia ei kuulunut millekään kaupungin virastolle. Jossain vaiheessa minut ohjattiin Turun kaupungin tilaliikelaitoksen kiinteistöjen ylläpitoon (pahoittelen pitkää nimeä) ja sinne erityisesti rakennusmestari Pirkko Kunnarin pakeille. Johan alkoi tapahtua.

Ei mennyt aikaakaan, kun olin toimittanut viralliset anomuspaperit Pirkolle. Hän niitä aikansa tutkaili ja totesi lakoniseen tyyliinsä: ”Kyllä me se pystyi saadaan ajoissa kunhan vain hoitelet Nimistötoimikunnan”.

Kaupungilla on erilaisia toimikuntia. Nimistötoimikunnassa on 10 jäsentä, ja jäsenenä oli tunnettuja turkulaisia kulttuuripersoonia – toki puoluepoliittisesti

valittuja. Nimistötoimikunta sai anomuksemme, jossa Siirtolaisuusinstituutti esittää, että tontillaan oleva nurmikko voidaan nimetä Siirtolaisuuspuistoksi ja sinne tuleva kilometritolppa Siirtolaisuusmuistomeriksi.

Toimikunta kokoontui aikanaan ja anomus sai kylmää kyytiä: ”Kuinka kaksi puuta voi olla puisto – ja kuinka kilometritolppa voi olla muistomerkki?”. Hyviä kysymyksiä, mutta eivät vieneet asiaa juurikaan eteenpäin. Toimikunta oli kyllä innostunut asiasta ja tullut siihen johtopäätökseen, että jos Turkuun halutaan Siirtolaisuusmuistomerkki, sen on oltava taide-teos ja jossain Turun linnan kupeessa, laivojen vieressä. Ulkosuomalaisjuhlat lähenivät pikaista vauhtia, joten nyt oli vastaiskun paikka. Hallituksemme silloinen puheenjohtaja Pertti Paasio oli vanha kehäkettu lobbausasioissa: ”Kutsumme toimikunnan pitämään seuraavaa kokousta instituuttiin, tarjoamme tosi hyvät kahvit, ja istumme kokouksessa niin kauan kun kehtaamme. Ja kyllä me kehtaamme”.

Toimikunta kokoontuikin instituutissa 25.1.2011. Hyvät kahvit rentouttivat. Toimikunnan jäsen rakennusneuvos Raimo Narjus oli instituutin entinen hallituksen jäsen – hänellä oli ollut selkeä visio muistomerkin arvokkuudesta. Kokous lähti jouhevasti käyntiin puheenjohtaja Christer Hummelstedtin toimesta. Epäilevät puheet jatkuivat, kunnes tapahtui käänne. Raimo Narjus pyysi puheenvuoron: ”Kyl maar meirän täytyy ny tuoho anomukse yhtyä ku kiire paina pääl – siit vaa”. Samalla kopsahiti Hummelstedtin nuija ja asia oli päätetty. Sen verran toimikunta kuitenkin piti näkemyksestään kiinni, että kaksi puuta 130 neliön nurmikolla muodostaa puistikon, ei puistoa.

Kilometritolppa tulee

Kesäkuussa kuorma-auto toi kilometritolpan instituutin pihalle. Ensimmäinen tehtävä oli saada numerot kuntoon. Tätä varten olimme yhteydessä Ammattikorkeakouluun, josta grafiikkaa opiskeleva Heli Mäkitalo restauroi taitavasti julkisivun alkuperäiseen kuntoon. Kuoppa kaivettiin talkoona instituutin miesten toimesta. Sitä ennen koko instituutin väki osallistui patsaan sijoituspaikan valintaan. Sijainti löytyi varsin nopeasti lähes keskeltä tulevaa puistikkoa.

Pirkko Kunnarin yhteyksillä saatiin ammattilaiset pystyttämään patsas. Puolenkuution kuoppaan valet-

tiin kunnan sementtiantura. Sementtiin laitettiin pystyyn noin 15 cm:n rautatappi. Patsaassa oleva reikä sitten aikanaan sovitettiin tappiin. Koko komeus vielä valettiin uudestaan sementtiin siten, että sementti ylettyy nurmikon tasalle asti. 700-kiloinen patsas on niin lujasti paikallaan, että sen liikuttelemiseen ei riitä neljäkään mopopojan voimat.

Patsastoissa sattunutta

Iltaisin työpäivän jälkeen menin puistikkoon patsastöihin: oli kuopan kaivuuta, sementin valamista, nurmikon pohjan muokkaamista jne. Ikimuistettavin oli juhannuspäivän ilta kello 21-24 välisenä aikana. Tuoloinhan koko Suomi on valveilla ja edelleen enemmän tai vähemmän juhlatuulella. Ilma oli lämmin ja kansa hyväntuulista. Muutama juhannusepiso-di:

Klo 21. Auto lipuu hiljaa kadunvierelle taakseni. Ikkuna aukeaa äänettömästi. Kaksi silmäparia ”tiiraillee” tuiman uteliaasti.

”Tulisitteko tänne”. Kuskina on nuori naiskonsertaapeli, vierellään viisikymppinen ylikonstaapeli. Menen autolle.

”Päivää – mikähän siihen tulee?” kysyy virkamies. Selitin, että siirtolaisuuspatsaan pohjia tässä valetaan. ”Aha – me vähän tässä ihmettelimme, että mikä ihmehen tolppa siihen tulee, ei meinaa numerot täsmätä mitenkään. Ajateltiin kans, että kun puuttuu työasu, niin epäiltiin jonkun virolaisen tekevän pimeää työtä. Mutta hyvinhän se suomi sujuu”. Selitin, että olen viereisen instituutin johtaja, ja askartelen kaikenlaisista. Siitä juttu lähti. Vartitunnin rupattelun jälkeen toivottelimme hyvät juhannukset.

Klo 22.30. Keski-ikäinen pariskunta lähestyy käsikynkkää. Nainen tuntuu olevan hieman enemmän huppelissa.

”Anteeksi, mutta mikäsh tuo on?” kysyy rouva. Selitän saman kuin poliisille, muistomerkkiä tässä rustataan.

”No, mitäsh nuo numerot?”. Selitin, että kilometritolpissa on aina numerot. Tämä tolppa on Lestijärven ja Kannuksen väliltä, ja etäisyys kumpaankiin suuntaan on tolpassa. Rouva katseli sumein silmin – isäntää jo hieman hävetti.

”Mutta mitäsh nuo numerot tuossa tolpan takana tarkoittavat?”. Selitin, että takana olevat numerot 020202 kuuluvat Fonectan aitamainokseen, jonka minun puo-

lestani saisi heittää huitsin Nevadaan. Kysymykset loppuivat kun mieshenkilö lähti vetämään kumppaniin korvat punaisina kohti Hannikaisen pubia.

Klo 23,30. Pienikokoinen, ikäiseni mies katselee patsasta uteliaana.

”Tuo on kilometritolppa” hän toteaa iloisesti. ”Olen tulossa putkasta, vippaakko sie bussirahat?”.

En vipannut. Miehen tutunoloinen murre kiinnitti huomiota. ”Mistäs olet?” kysäisin.

”Rovaniemeltä – vai et sie vippaa?”. En vipannut nytkään, vaikka saman kaupungin poikia oltiin. Mies kertoi hiljalleen elämäntarinansa. Samoihin aikoihin vuonna 1969 olimme jättäneet kotikaupunkimme ja lähteneet valumaan etelään. Hän oli elättänyt itsensä timpurina, välillä rokulia tuli pitkien juomaputkien vuoksi. Kaveri halusi tulla avuksi kaivamaan, mutta estelin: ”Elä kuule tuu tuossa kunnossa tänne, kompastut vielä kuoppaan. Mutta nappaappa kuva tällä kameralla”. Ojensin kamerani. Erosimme ystävinä ja yhtä kuvaa rikkaampina.

Tekstiä tauluun ja kiskot alle

Taulun kooksi tuli 30 x 42 cm. Metalliin valettiin kolmella kielellä teksti, joka suomeksi kuuluu ”Muistomerkki siirtolaisille, jotka eivät unohtaneet kotimaataan”. Muistomerkki on siis omistettu sekä täältä lähteneille ja Suomeen saapuneille siirtolaisille. Taulu ruuvattiin kahteen ratakiskoon. Kiskot kuvaavat luonnollisesti matkustamista – on sanottu, että siirtolainen on matkan päällä. Tämän totesi kauniissa vihkipuheessaan myös Toholammin kunnan hallintojohtaja Tapani Tiilikka. Kiskot haettiin Nakonlinnan rau-

tavarastosta Turusta. Kumpikin kisko on 1,5 metriä pitkä, ja ne painavat yhteensä 60 kiloa. Nakonlinnan mukaan kiskot on saatu purkutavarana Turun uuden kulttuurikeskus Logomon edestä. Kun yrittäjä kuuli mihin kiskot menevät, saatiin materiaali, katkaisu ja kiillotus ns. asevelihintaan eli koko komeus maksoi 55 €. Tuossapa informaattota tuleville Trivial pursuit –harrastajille.

Pikanurmea

Pari päivää ennen ulkosuomalaisjuhlien alkamista patsas oli pystyssä ja laatta paikallaan. Aitakin oli maallattu. Onneksi tuuhea puusto esti aitamainosta hypymästä silmille. Itse puisto oli karmeassa kunnossa – ns. nurmi oli risukkoa ja mutavelliä. Koetin siistiä paikkaa iltaisin vaimoni kanssa, mutta eipäs siitä apua ollut. Kunnarin Pirkko pisti tuulemaan.

Avajaisviikolla patsaan vieressä seisojia muutama henkilö Turun kaupungin viheryksiköstä. Jämerä rouva tokaisi: ”Vai tuossa se nyt on. Tähän tulee sitten nurmikko”. Mietin hiljaa mielessäni, millaista ihmeheinää kasvaa kahdessa päivässä. Iltapäivällä paikalle tuli kuorma-auto, jossa oli lavallinen tekonurmea. Ensin laitettiin paksultsi multaa ja sen päälle rullattiin nurmikkoa 130 neliötä. Muutamassa tunnissa paikalla oli todellakin puisto. Kaiken kruunasi jalkakäytävältä patsalle menevä kivetys. Nyt kelpasi paikkaa näyttää vieraille.

Juhlallinen vihkiminen

Puistikon ja muistomerkin juhlallinen vihkiminen oli Suomi Sydämessä –ulkosuomalaisjuhlan viimeisenä päivänä 4.7.2011. Saman päivänä vietetään myös USA:n itsenäisyysjuhlaa. Tilaisuus aloitettiin Turun VPK:n torvisoittokunnan tahdittamana. Toholammin kunnan edustajat, hallintojohtaja Tapani Tiilikka ja kunnanhallituksen puheenjohtaja Jorma Maunula luovuttivat muistomerkin. Tapani Tiilikka piti kosketavan puheen. Huomattava osa hänenkin lähisukulaisistaan oli lähtenyt siirtolaisiksi, ensin Amerikkaan ja sitten Ruotsiin.

Lahjoituksen otti vastaan instituutin hallituksen varapuheenjohtaja, professori Auvo Kostiainen. Hän kiitti Toholammin kuntaa tärkeästä kulttuuriteosta,

olihan kyseessä Suomen oloissa harvinaislaatuinen muistomerkki. Siirtolaisten tervehdyksen USA:sta toi kolmannen polven amerikansuomalainen, professori Arnold Alanen. Suomessa asuvia maahanmuuttajien puheenvuoron piti opiskelija Nguyen Minh, joka edustaa Turussa asuvia vietnamilaisia. Tilaisuudessa airueina toimivat Siirtolaisuusinstituutin henkilökuntaan kuuluvat Satu Löppönen ja Jarno Heinilä.

Paikalla oli lukuisia tiedotusvälineiden edustajia ja satamäärin yleisöä. Lämminhenkinen tilaisuus kesti puoli tuntia. Juhlintoja jatkettiin pihan puolella, jossa oli Suomi-Amerikka Yhdistysten Liiton isännöimä USA:n itsenäisyyspäiväjuhla. Paikalla olivat mm. liiton puheenjohtaja Martin Saarikangas ja USA:n suurlähettiläs Bruce Oreck puolisoineen.

Epilogi

”Mäkelä” kuului puhelimesta jämerä miehen ääni.

”Päivää, täällä johtaja Ismo Söderling Turusta Siirtolaisuusinstituutista. Haluaisin kiittää teitä siitä, että olemme saaneet Mäkeläntien varresta Toholammin ainoan jäljellä olevan kilometritolpan. Se on nyt vihitty Siirtolaisuusmuistomerkiksi täällä Turussa. Tiedättekö koska tolppa on laitettu paikalleen”. Toholammin päässä tuli pitkä hiljaisuus.

”Vai on se tolppa siellä Turussa. Ei siinä mitään, pitäkää vain siellä. Olihan se vähän kallellaankin jo. Kyllä se siinä ainakin 100 vuotta oli siinä – meidänkin talosta on moni sen ohi kävellyt Amerikkaan mennessään. Minulla on siellä kuule paljon pikkuserkku-

ja”. Juttelimme vielä tovin ja toivottelimme hyvää kesää. Mäkelä lupasi joskus tulla katsomaan tuttua kiveä.

Kiitokset

Haluan vielä kiittää kaikkia artikkelissa mainittuja tahoja muistomerkkin ja puustikon saamisesta. Ihmisten ystävällisyys ja yhteistyöhalukkuus tekivät nöyräksi. Projekti ei ole vielä päättynyt. Jatkossa on tarkoitus anoa kaupungilta puistoon valaistus ja vanhanaikainen puistonpenkki. Siinä sitä sitten kelpaa miettiä eri kielillä siirtolaisuutta ja ihmisen eloa eri maissa.

Ismo Söderling

Siirtolaisuuspuistikko ja -muistomerkki.
Kuva: Kasper Hasala.